

Geilo, den 13. januar 1978

Den Indre Sjømannsmisjon:	Formannen, Lars Aasgard Gen.sekr. Kaare Nødtvedt
Den Norske Israelmisjon:	Formannen, Leif Florenes Gen.sekr. Laszlo G. Terray
Den Norske Sjømannsmisjon:	Formannen, Astor Kvistad Gen.sekr. Leif Aagaard
Det Norske Lutherske Indremisjonsselskap:	Formannen, Oddbjørn Evenshaug Gen.sekr. Gunnar Prestegård
Det Norske Misjonsselskap:	Formannen, Gunnar Salomonsen Gen.sekr. Magne Valen-Sendstad
Det Vestlandske Indremisjonsforbund:	Formannen, Rasmus Skurtveit
Norges Samemisjon:	Formannen: Fridtjof Fredriksen Gen.sekr. Gunnar Skagestad
Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag:	Formannen, Leif M. Haanes Gen.sekr. Anfin Skaasheim
Norges Kristelige Ungdomsforbund:	Formannen, Sverre Mageissen Gen.sekr. Kjell Grønner
Norsk Søndagsskoleforbund:	Formannen, Knut Andersen Gen.sekr. Aksel Andreassen
Den Norske Santsamisjon:	Formannen, Ole Dordal Gen.sekr. Reidar Svoren
Resolusjonen er også tiltrådt av Norsk Luthersk Misjonssamband	Formannen, Tore Tungland Gen.sekr. Birger Breivik

Ideologi og lovgivning

- Likestillingsloven -

Ot. prop. nr. 1/77-78

Foredrag ved
prof. dr. theol. Erling Danbolt
på
Organisasjonenes Fellesråds
årsmøte
på Geilo
12. januar 1978

Kan bestilles fra
Gry Forlag, Grensen 19 IV, Oslo 1.

"Velg i dag hvem I vil fjene, jeg og mitt hus vil fjene heller."

Erling Danbolt:

Ideologi og lovgivning

Foredrag på O.F.s årsmøte på Geilo 12. jan. 1978

Ved første øiekast kan det se ut som om det emne som er satt opp for dette foredrag: Ideologi og lovgivning ligger nokså langt fra den oppgave man har gitt meg: A redegjøre for det nye forslag til "Lov om likestilling mellom kjønnene". (Ot. prop. nr. 1/1977/78)

Hva betyr likestilling?

Men saken er den at ordet likestilling er mangetydig. I den voldsomme debatt omkring det sakalte "kjønnsrollemonster" i fortid og fremtid - og ikke minst i den nåtid vi lever i - og om den likestilling mellom mann og kvinne i hjem, arbeidsliv, kulturliv og kristenliv som man ønsker gjennomført, hevder alle de stridende parter at de streber mot det samme store mål - likestilling.

Når kampen tross dette er så skarp, er det fordi de ikke mener det samme med den likestilling de kjemper for. Alle parter hevder at det er med tvilsom rett de andre bruker ordet likestilling. Når man krever likestilling, innebærer det et stilltende krav om tilslutning, for alle er jo enig i det. Men i det øyeblikk man vil utforme kravet om likestilling i lovparagrafer, viser det seg at det stilltende krav om tilslutning fører til høylydt protest mot den forståelse av begrepet likestilling som kommer til uttrykk gjennom loven. Motstanden kommer ikke av at der ikke lenger er enighet om likestilling. Men det kommer av at der er hundrede meninger om hva likestilling er og hva det krever. For det er et ideologisk begrep som får sitt innhold fra det kjønnsrollemonster man tenker ut fra. Prop. taler om "det nye kjønnsrollemonster" som skal gjennomføres i morsetning til det gamle. Det er dette saken gjelder, selv om det skjuler sig bak ordet "likestilling". For loven er en lov om det eneste lovliggjorte kjønnsrollemonster.

Det er ingen lett sak å definere et ideologisk begrep. Der vil alltid bli en mangfoldighet av forsøk på definisjoner, og de vil ofte komme i loddrett motsetning til hverandre.

Lovens tittel misvisende

I Forslag til "Lov om likestilling" har man ikke forsøkt å definere hva likestilling betyr. Derfor tror enhver at han kan oppfatte det som han vil. Men deri tar han feil.

Når man utformer likestillingskravet i lovs form, slik at likestilling blir et krav som stilles under trusel av straff, kreves der en forklaring av hva likestilling er, ellers får loven intet klart meningsinnhold. Da får ikke lenger hver enkelt rett til å forstå begrepet likestilling som han finner det riktig. Det stilltende krav om tilslutning blir et høylydt krav om godkjenning av en bestemt oppfatning av hva likestilling er, og ingen har lov til å ha en annen oppfatning av hva likestilling mellom kjønnene krever av den enkelte eller av samfunnet, eller om hvilket kjønnsrollemonster likestillingskravet skal utformes etter.

"Det nye kjønnsrollemonster"

Lovforslaget definerer ikke den likestilling det krever, men det forutsetter et bestemt helhetssyn som alle skal være enige i - det sakalte "nye kjønnsrollemonster". Loven skal virke "holdnings- skapende" slik at de som har en annen holdning til spørsmålet etterivert skal "modnes" til å dele det syn på kjønnsrollemonstret og likestillingen som loven forutsetter. Det sies gang på gang at loven skal "påvirke holdningene til kjønnsrollene, forplikte myndighetene til aktivt arbeide for likestilling gjennom virkemidler som ikke omfattes av loven" s.5b. Det foreslås at der blir gjort unntak for enkelte foreninger. "Dette vil gi foreningene mulighet til selv frivillig(!) å endre vedtektene". Deptet, vil ikke se bort fra at det i en overgangsperiode(!) kan være pakrevd med unntak også for andre former for foreninger". s. 7a. sitat fra Ot. prop. 33 1974/75 s. 23a. Foreninger som "Frimurene, Odd Fellow, Rotary, Lions, Zonta og Soroptimistene" bør få "den tid de trenger til å innstille sig på den nye utvikling". 9ab. "Likestillingsstanken bør her få en sjanse til å modnes noe". 9b. En "rekke "enkjønnede" foreninger gis rimelig tid til å innrette sig etter de nye forholdene". 19b.

"Loven skal ikke håndheves for så vidt angår familieliv" heter det i § 2. Men den gjelder altså også der. Også i hjemmet er lovens likestillingsideologi pålagt som forpliktende norm.

For alle som kjenner sig samvittighetsforpliktet på Guds ord, er

1 Likhet - K. Marx.

ektefeller foreldre barn.

Bibelens syn på forholdet mellom foreldre og barn, etter 4de bud, og mellom ektefeller, etter Ef. 5,21-33 og 1. Peters brev 3,1-2,7-8, forstått i sin bibelske sammenheng ikke i strid med reell likestilling mellom mann og kvinne. For dem blir kravet om å gjennomføre den likestillings-ideologi som loven forutsetter et direkte overgrep på deres trosfrihet.

Som sagt er ordet "likestilling" mangetydig og altfor ubestemt til å være anvendelig i en lov. Kravet om at lovens ideologiske likestillingsbegrep skal gjelde i hjemmet griper derfor inn i mange menneskers tros- og samvittighetsfrihet. Om de er mange eller få, om man mener de har rett eller urett, er "kloke" eller "dumme", gir ikke rett til å forby dem – og det endog i lovs form – å følge sin samvittighet. Dette er i strid med første passus i Grunnl. § 2, den som ble vedtatt av Stortinget i 1964: "alle Indvaanere av Riget have fri Religionsøvelse".

Loven skal altså virke holdningsskapende også i hjemmet, slik at det gamle kjønnsrollemønster overvinnes uten direkte tvangsinngrep, sml. prop. 33 1974/75 s.25b og prop. nr. 1 1977/78 s.6. Man skal ta hensyn til "anstendighetsfølelse knyttet til kjønnsforskjellen" f.eks. når det gjelder egne sovevogner eller toiletter for menn og kvinner. Men dette moralsyn som med et "gammelmødig uttrykk" kalles bluferdighet endres etterhvert, sst. s.10b sml. henvisning til prop. 74/75 s.31. Utviklingen går i retning av å tillegge slike forhold mindre og mindre vekt, sst. s.30b. Under henvisning til disse "type-eksempler" fra prop. 33 1974/75 sies det i den nye prop. 1, 1977/78 s.10b at "Avgjørelser her vil ofte senere måtte endres på grunn av endrede oppfatninger".

Gradvis endring av "likestilling"

Den gjentagne henvisning til "overgangsperiode", "inntil videre", "tid til modning" og "endring i moralsyn", viser at i denne lov vil man洛夫este noe som loven ikke nevner. Det skal komme når folk blir modne til å tale det. Og da ikke gjennom formyet debatt og lovarbeide i Stortinget, men gjennom den fullmaktssnevnd (Likestillingsrådet eller Nevnden, for enkelthets skyld bruker vi hele tiden betegnelsen Nevnden) som får rett til å definere det begrep som loven ikke definerer, ut fra det syn Nevnden til enhver tid vil fastslå. Det bør . . . være Nevnden som avgjør hvordan loven best håndheves". Prop. 33 1974/75 s.71a.

3

inn mot dem. Det ser så ufarlig ut at det bare gjelder "likestilling mellom kjønnene", men proposisjonen viser at den likestilling man krever ikke er det folk til denne dag har ment med likestilling, men et ideologisk likestillingssyn, "det nye kjønnsrollemønster" som griper inn på alle felter. Det gjelder ikke bare spørsmål om medlemskap, for det har liten betydning i de fleste tilfeller, men det gjelder kristendomssyn og moralsyn bundet til Guds ord (som vi skal se).

Nevnden – et ideologisk styringsorgan

Nevnden blir et ideologisk overvåkingsorgan med diktatorisk myndighet til å gripe inn på alle områder. At det bare gjelder spørsmål om "likestilling mellom kjønnene" er ikke noe "bare, bare", når det er Nevnden som har innskrenket myndighet til å avgjøre hva loven til enhver tid skal kreve. Den som mener noe annet, vil Nevnden hjelpe til bedre forståelse gjennom: 1. formaning, 2. mulkt (om formaning ikke hjelper) og 3. fengsel. § 11,12,17.

La oss se litt på endel ting som i særlig grad interesserer oss i de kristelige organisasjoner:

Foreningsfriheten avskaffes

Både for kulturliv og for kirke- og kristenliv er foreningsfriheten av avgjørende betydning. Helt fra eneveldets tid har friheten til å danne foreninger for hvilket formål som helst vært total. Der har ikke vært noen lovgivning som innskrenket foreningsfriheten, selv ikke i Konventikkelplakatens tid. Enhver kunde danne eller slutte sig til en forening som han ønsket å være medlem av, for et formål han ville fremme, og med de regler for medlemskap han fant ønskelige. Det var aldri tale om at man måtte ha tillatelse.

Dette har betydd meget for norsk åndsliv og for fremveksten av det frie kristne foreningsliv, og de kristelige organisasjoner. Aldri har myndighetene grepet inn i deres rett til selv å bestemme sine ordninger. Men, som vi alt har sett, vil det med den nye loven bli slutt på foreningsfriheten. Man foreslår foreløbig unntak for foreninger, for å "gi myndighetene(!) tid til å vurdere hvilke foreninger som har en slik betydning at hensynet til likestillingen bør veie tyngre enn foreningsfriheten" prop. nr. 1 1977/78 s.7, som henviser til prop. 33 s.23a sml. 20a. For prinsippet er at alle

5

Det sies like ut: "likestillingsloven er ment å bli brukt som et middel til å påvirke utviklingen. Loven skal ikke bare anvendes i vanlig forstand, men også gjennom en gradvis endring av praksis være et redskap for å oppnå økt likestilling mellom kjønnene. En slik oppgave passer ikke så godt for domstolene". Ot. prp. 33 1974/75 s.48b nederst (sitat fra begrunnelsen fra arbeidsgruppen).

Det heter videre: "Reglene skal brukes til å påvirke utviklingen". "Likestillingsombudet skal være en selvstendig institusjon som utøver sin virksomhet uavhengig av Kongen". Prop. nr. 1 1977/78 s.21b. sml. prop. 74/75 s.49a.

Denne lille oversikt tør være nok til å vise oss at vi må lese det nye lovforslaget med stor oppmerksomhet. For loven gjelder altså ikke bare det som direkte er nevnt, men meget mere. Loven skal gjelde på "alle livsområder", også de som ikke er nevnt, f.eks. den del av vårt kultur- og kristenliv som gjelder de kristelige organisasjoner. De er ikke nevnt.

Meget snever høringsrunde

Ja, forslaget er ikke engang sendt dem. Den første, prp. 33 1974/75 ble sendt til ca. 60 instanser – derav 15 kvinneorganisasjoner, men ingen mannsforeninger, s.6. Den ble sendt til Den norske kirke ved biskopene og de teologiske fakulteter – men ikke til kirkens mannsarbeid. Den ble ikke sendt til de mannsforeninger som er nevnt i den, Frimurere etc. Og den ble ikke sendt til "andre trossamfunn" og frikirker, de er jo også nevnt i prop. Den er ikke sendt til de landsomfattende kristelige foreninger og institusjoner som den i høy grad angår. For dem som har skrevet dette forslag syns de kristelige organisasjoner ikke å eksistere. De må i så fall være skjult bak uttrykket: "andre former for foreninger", som bør unntas i en overgangsperiode, i prop. nr. 1 1977/78 s.7-9, prop. 33 1974/75 s.23a.

Ny proposisjon ikke til høring!

Den nye proposisjon, Ot. prp. nr. 1, 1977/78, er ikke sendt ut til høring i det hele tatt. Til tross for at det har vært påtalt i pressen at både kristelige organisasjoner og frikirker er blitt forbigått, har man ikke brydd sig om å underrette dem om at man foreslår sterke innskrenkninger i deres frihet. De skal overvåkes av et formynderstyre, Nevnden, med diktatorisk myndighet til å gripe

foreninger skal være fellesforeninger for kvinner og menn.

Det er ikke dette som er problemet for de kristelige organisasjoner. For de legger ikke vekt på dette. Men slike som Frimurerne etc. får altså gjennom denne lov beskjed om at de bare kan få dispensasjon inntil videre, for å modnes til frivillig å akseptere ordren om å ta kvinner inn. Og f.eks. "Kirkens mannsarbeid" må ha dispensasjon ved Kongelig resolusjon for å kunne fortsette.

Ingen av de to prop. ble sendt til de kristelige organisasjoner, til tross for at loven innfører noe som er nytt i vårt land, det sies jo også i navnet: "Det nye kjønnsrollemønster". For det er et nytt syn på forholdet mellom kvinne og mann det gjelder. Man har aldri for ansatt det som diskriminerende for det ene kjønn at de som ønsket å danne eller være medlemmer av en "enkjønn" forening (Undskyld uttrykket, det brukes i prop.) ikke skulde ha rett til det. Nu skal det forbyes. Men det er vel ikke mere diskriminerende enn at der er foreninger for bestemte alderstrinn, barn, ungdom, eldre, pensjonister. At en ungdomsforening ikke opptar medlemmer under eller over en bestemt aldersgrense, er ikke nedværdigende for dem. Heller ikke føles det diskriminerende for folk flest at en pensjonistforening ikke opptar medlemmer under 67 år.

Men nu definerer man altså "likestilling" slik at myndighetene skal bestemme hvilke foreninger som kan være bare for menn eller bare for kvinner. Prop. nr. 1 1977/78 s.7b. Men der vil bli gitt dispensasjoner. (!) Begrunnelsen er at en såkalt "enkjønn" forening kan gi medlemmene fordeler som ikke-medlemmer ikke får del i.

Foreninger under offentlig overvåking

Det mest alvorlige ved dette er ikke at kristelige foreninger skal være tvekjønnet. I over hundrede år har der meget ofte vært misjonskvinneforeninger som også har hatt mannlige medlemmer. Det alvorlige er at alle foreninger skal legges under offentlig kontroll. Vil man danne en forening ut fra et annet syn enn "det nye kjønnsrollemønster", må man først få tillatelse fra Nevnden, og så få Kongelig resolusjon i statsråd, ellers risikerer man formaning, mulkt eller fengsel. Og det skal politiet være behjelpelig med f.eks. hvis foreningen oppbevarer papirene hjemme prop. 1 77/78 s.22b. Nevnden har altså myndighet til

6

106 både å håndheve loven og foreta en "gradvis endring av praksis".
48. Prop. nr. 1 77/78 s.10b, begrunnelse i prop. 33 1974/75 s.48b, altså gi nye regler som ikke står i loven, så folk ikke vet om dem for de møter forsamlingen.

Nevnden blir en høieste sensurkomite med rett til å kreve politiets hjelp til granskning og besiktigelse.

Vi får altså en ideologisk overvåkningskomite med en slags lovgivende myndighet som bare burde tilkomme Stortinget. Riktignok sies det i Prop. 33 1974/75 s.52b "utkastets § 12 gir ikke Nemnda noen lovgivningsmyndighet. Nemndas vedtak vil bare binde den som trekkes inn som part i saken." I det fig. nevnes eksempler. Det er straffbart å danne egne gutte- eller jente klasser eller nytte en lærebok som Nevnden forbyr. Og en skole må ikke ha "diskriminerende opptaksvilkår".

Nevndens myndighet større enn domstolens?

At Nevnden ikke har lovgivningsmyndighet betyr altså at dens påbud eller forbud ikke gjelder alle, men bare den ene den i hvert tilfelle rammer. Nevndens virksomhet er ikke en del av vart rettsvesen, men står ved siden av det. "Den lille mann" blir stående alene, isolert og uten støtte av andre. Han får ikke hjelp av vart rettsvesen, selv om han kan anlegge sak. For det må "falle utenfor domstolens kompetanse å prøve hensiktsmessigheten av Nevndas valg". Prop. 33 s.66b sml. 66a. Sml. prop. 1 77/78 s.21a.

De eksempler vi har referert kan syns betydningsløse. Hvorfor skal hvem som helst ha lov til å mene noe som Nevnden ikke er enig i? f.eks. at det i visse tilfelle kan være hensiktsmessig å undervise gutter og piker hver for sig? Selvsagt kan en slik pedagogisk vurdering kritiseres av dem som ikke er enig i den, og de kan kalle den betydningsløs. Men det er ikke betydningsløs at ikke noen skal ha lov å ha en annen mening om et pedagogisk spørsmål enn den Nevnden bestemmer. Da blir den som ikke lar sig ensrette av Nevnden diskriminert.

Inngrep i trosfriheten

Eksemplet "diskriminerende opptaksvilkår" kan også syns betydningsløs. Men det er blitt nærmere definert i forhold til Menighetsfakultetets opptaksvilkår for praktikum. Her hevdet prop. 33 1974/75 at det var i strid med "likestilling" når MF ikke

gav kvinner adgang til den spesialutdannelse for prester som teologisk praktikum er, fordi det ikke er i overensstemmelse med dets forståelse av Guds ord. Det heter s.25a, at "Deptet er ikke innstilt på å unnta denne klart kvinneskiltede praksis fra lovens virksomhetsområde" sml. s.59a. Nu vedtok MF som bekjent dagen for loven ble tilbakesendt fra Stortinget å åpne praktikum for kvinner, men understreket samtidig at det ikke innebar noen godtagelse av kvinnelige prester. Deptets holdning her er et klart inngrep i trosfriheten. Spørsmålet om godtagelse av kvinnelige prester er i overensstemmelse med Den hellige skrift, er et teologisk spørsmål, som må avgjøres etter den holdning en har til Bibelen som Guds ord, og til den forpliktelse som det innebærer. Det er ikke ens holdning til likestillingsloven, men til Guds ord som må avgjøre hvordan en stiller sig til kvinnelige prester, for eller imot. Det er et inngrep i den enkeltes trosfrihet og frihet til å handle etter sin samvittighet bundet i Guds ord, denne sak gjelder. Under dekke av moteordet "likestilling" griper man her inn i trosfriheten. Det gjelder både innenfor Den norske kirke, som ved MF, innen frikirken og i de frie kristelige organisasjoner.

"Indre forhold i trossamfunn" underlagt Nevnden

Loven gjelder etter § 2 på alle områder "unntatt indre forhold i trossamfunn" prop. 1 77/78 s.18, som henviser til prop. 33 74/75. Men hva er "indre forhold" i trossamfunn? Om det henvises til prop. 33 1974/75 s.23 ff. Ansettelse av prest eller forkyntner hører til unntak s.24b, dog ikke for den norske kirke s.24a. Læremidler i et trossamfunn er unntatt, 24b. Ansettelse av prest og forkyntner er et kirkelig anliggende 25a, men ikke av annet personell som f.eks. sosisonom ved familierådgivningskontor eller vaktmester.

Deptet forutsetter forsiktighet med å forby lærebøker i et trossamfunns søndagsskole eller konfirmasjonsundervisning "som ellers ville bli betraktet som kjønnsdiskriminerende" s.24b. Men der kan altså gripes inn også i disse "indre anliggender".

Lovens sikt: "Det nye kjønnsrollemønster"

"Utkastets siktemål er... å endre holdningene til det tradisjonelle kjønnsrollemønster", heter det i prop. 33 s.25b, sml. prop. 1 s.6b. Dette får uttrykk i det man med et gammelmodig uttrykk kaller bluferdighet. Det er "uheldig om man i likestillingsloven sier

30a uttrykkelig at forskjellsbehandling som er påkrevd av hensyn til bluferdighet er tillatt" s.30b. "utviklingen går sterkt i retning av å tillegge slike forhold mindre og mindre vekt" sst. Det er som nevnt tale om slikt som felles sovevogner, toiletter, sovesaler på turistheimen o.l. s.31a eller om egne studenterhjem for bare mannlige eller bare kvinnelige studenter, eller klassedeling etter kjønn. sst.

Av dette ser vi, som gjennom hele prop., at motsetningen til "Det nye kjønnsrollemønster" er "nedarvede forestillinger begrunnet i andre tiders forhold" s.16a, sml. prop. 1 s.10b, kort sagt: det gamle familiemønster, det kristne syn på hjem og familie. Mot dette sies det at den såkalte likestilling er et "fundamentalt rettferdskrav som må gjelde på alle livsområder" s.21a.

Riktigheten av å tale om et fundamentalt rettferdskrav i denne sammenheng er overhodet ikke diskutert. Det kan jo tenkes at mange ikke kan se det som noen selvfølge at dette mekaniske kjønnsrollemønster skal være et rettferdskrav. Men det er en mening som vil bli straffbar.

Uttrykket "kjønnsrollemønster" innskrenker det store livsområde hjem og familie, og ser forholdet mellom mann og kvinne, far og mor, foreldre og barn, gutter og piker i barneflokk og den øvrige familie som et problem som bare beror på kjønnsforskjellen (og den skal der ikke tas hensyn til). Menneskene ses ikke som personligheter, selvstendige, forskjellige og like på en gang, men som brikker.

Loven og hjemmene

At dette betyr kamp mot "det gamle kjønnsrollemønster", d.v.s. det vanlige syn på slektsammenheng, hjem og familie, er klart. Og det "gamle" er her det kristne syn på ordningene helt fra Gud skapte dem: "til mann og kvinne skapte han dem". Det er i strid med det menneskesyn og det syn på slekt og familie som verges av det 4de, 5te og 6te bud. Derfor beklager utredningen at loven nok skal gjelde i hjemmet, men ikke håndheves der. For

foreldrenes eksempel er helt avgjørende for utviklingen av barns syn på kjønnsroller." Prop. 33 1974/75 s.22a, sml. prop. 1 1977/78 s.16b. Her må myndighetene gripe inn mot foreldrenes innflytelse. Men der vil komme tiltak for å bedre barnefamiliens økonomi og forsørgelsesforholdene, offentlige tilsynsordninger

med barn, ekteskapslovgivningen etc. som vil "virke til økt likestilling i familien." Dette arbeidet er i full gang og vil bli forsterket i tiden som kommer" s.22b.

Ordet "ekteskap" utgår

Nu er Lov om barn og foreldre (barneoven) kommet NOU 1977:35. Her er "likestillingen" utformet slik at der ikke lenger skal tales om barn født i ekteskap, s.9 og § 1-3. Og ordet ekteskap skal ikke lenger brukes, det er såvidt mulig unngått også i den lov vi her behandler. Alle barn er frukt av et "samlivsforhold" og skal behandles likt - d.v.s. som om de alle var født utenfor ekteskap. Derfor skal mannen i et "samlivsforhold" også når det er et ekteskap, avgi en erklæring om at han er far til sin kones barn. Troskap forutsettes ikke. Uten hensyn til de hjerteløse forviklinger dette kan skape skal "likestillingen" altså gjennomføres slik at den ekteskapelige troskap ikke lenger forutsettes. Det "nye kjønnsrollemønster" skal presses gjennom på bekostning av hjem og familie og på tross av den kristne moral slik 4-6. bud verges den.

At "det nye kjønnsrollemønster" er viktigere enn likestillingen kommer også til uttrykk i lovens § 3: Generalklausul. Den slår fast at "forskjellsbehandling av kvinner og menn er ikke tillatt". Men det tilføyes: "Ulik behandling som i samsvar med lovens formål fremmer likestilling mellom kjønnene er ikke i strid med første ledd".

Likestilling og morsbestemt abort

Likestillingen gjelder altså ikke når den går ut over kvinnens særlige rettigheter. Hva dette vil si ser vi i den situasjon vi har i dag med det sterke krav om selvbestemt (eller rettere: morsbestemt) abort. Dette krav innebærer at moren skal ha enerett til å kreve at det barn hun bærer skal fjernes, mens barnets far ikke engang har rett til å prøve å verge barnets liv. Her stilles mann og kvinne, endog i ekteskap, helt ulikt, men dette er ikke i strid med lovens hovedformål: likestilling, d.v.s. Det nye kjønnsrollemønster.

Innskrenkning i organisasjonenes frihet

For de kristelige organisasjoner griper bestemmelsene om valg av arbeidere og funksjonærer og om lærebøker inn i selve sentrum av deres virksomhet. De skal altså ikke ha rett til å ansette bare troende medarbeidere om Nevnden mener det er i strid med dens

syn på "likestillingen". Man risikerer inngrep fordi man verger de unges moral ved å skille mellom gutte- og pikeinternater på ungdomsskoler og leirer. Og all undervisning skal presses inn i "det nye kjønnsrollemønsteret" selv når det kommer i strid med kristen tro og moral. Til tross for at det ikke er lov hjemmel for det er det ansatt to "likestillingskonsulenter" (prop. nr. 1 1977/78 s.13b) som sensurerer alle skolebøker til bruk ikke bare i de offentlige skoler, men også de private. Og "det er lite trolig at ordningen vil bli opphevet" s.13a. Statsbidrag blir tolket som hjemmel for andstvang. Der skal være kjønnsnøytrale lærebøker på alle alderstrinn fra barnelavens leker (dukker og biler?) til Universiteter og høyskoler. Prop. 33 1974/75 s.39 ff, sml. nr. 1 s.13. Selv "forfatterproduserte bøker" (skjønnlitteratur?) skal kontrolleres, og om de skildrer familielivet etter det "gamle" kjønnsrollemønster, skal det settes spørsmålstegn ved rollemønster eller ved at andre deler av boken gir en fremstilling av familielivet som skaper ballanse med beskrivelsen av den tradisjonelle familie. sst.

Opphever trosfriheten

Dermed tolkes loven slik at den krever en undervisning i strid med det kristne syn på forholdet mellom mann og kvinne, ekteskap og hjem etter Guds bud. Men dette er også i strid med Grunnlovens § 2. Man innrømmer at den neppe er "tilfredsstillende ivarett" ved at trossamfunn gis en rett til å søke dispensasjon fra lovens anvendelse for sine indre forhold". Men "hva som vil være omfattet av unntaket, vil bero på en nærmere fortolkning av uttrykket "indre forhold". Det avgjøres altså av Nevnden. Prop. 33 1974/75 s.24-25. Men nødvendigheten av en dispensasjon som avgjøres av Nevnden og Statsråd, betyr at det ikke er religionsfrihet. Tvertimot. Det er uttrykk for overvaking og nedvurdering av den som har en annen tro eller ser sig bundet av Den hellige skrift i sin holdning. Det er en diskriminering som er i strid med denne lovs intensjon, og forresten også med Grunnl. § 2. 1ste sats. "Alle Indvaanere i Riget have fri Religions-Øvelse."

Dette gjelder ikke bare organiserte "trossamfunn" nevnt i § 2. men også Den norske kirke, og de frie kristelige organisasjoner og institusjoner. De har også "fri religionsøvelse", som ikke tillater inngrep fra staten, eller fra en oppnevnt Nevnd som endog er

11

§ 1 fastslår formålet: å "fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling". Og den gjelder "på alle samfunnsområder".

§ 2 "Lovens saklige virkeområde" sier "Loven gjelder forskjellsbehandling av kvinner og menn på alle områder, unntatt indre forhold i trossamfunn". "Loven skal ikke håndheves for så vidt angår familieliv og andre rent personlige forhold." Kongen kan gi unntak, etter uttalelse av nevnden. Som nevnt er det ikke trossamfunnet som avgjør hva som er dets "indre forhold". Det er Nevnden. Slik må det også forstås når det gjelder "andre rent personlige forhold". Bare Nevnden vet hva som hører til en persons rent personlige forhold. Selv unntagelsene er underlagt Nevndens avgjørelse.

Ennevndig Nevnd

Hovedparagrafen er § 9 om Håndheving av loven. "Kongen oppnevner et Likestillingsombud og Nemnd - Klagenemnda for likestilling - som skal medvirke til gjennomføringen av denne lov." Virkeområdet er "all privat virksomhet og offentlig forvaltnings- og forretningsvirksomhet." Nevnden har 7 medlemmer, 2 oppnevnt etter innstilling av hhv. LO og NAF. Oppnevningen gjelder for 6 år. Kongen gir nærmere regler, og "Nemndens uttalelse skal innhentes på forhånd".

Nevnden blir altså uavsettelig i sin 6-årige funksjonstid, den blir uten parlamentarisk kontroll, og får uinnskrenket makt både til å bestemme hva de enkelte paragrafer betyr og hva de i fremtiden skal bety (som nevnt ovenf. sml. prop. 33 1974/75 s.48b).

Det er paragrafene 7 og 8 som griper mest direkte inn i de kristelige organisasjoners arbeid. § 8 gjelder foreninger. Nevnden får myndighet til å gripe inn i alt foreningsarbeid, i Den norske kirke og i organisasjonene ut fra det den til enhver tid fastslår som "likestilling", også når det griper inn i "indre anliggender" som f.eks. forpliktelsen på Guds ord, eller "rent personlige forhold". § 7 gjelder læremidler i undervisning og ordning av internater.

Nevndens uinnskrenkede makt

Deptets mening om dette er klar, det fremgår av byråsjeff i Forbruker- og administrasjonsdeptet. Lars Oftedal Brochs svar på spørsmål fra Vårt Land 1. juli 1977.

13

uavhengig av det vanlige rettsvesen, ja av regjering og Storting. Prop. 33 1974/75 s.50a, 49a, prop. 1 77/78 s.21b.

Mot Grunnloven

Når det gjelder skolen gir prop. 33 s.39ff om læremidler og prop. nr. 1 1977/78 s.11-14 klar beskjed om at likestillingsloven ensretter undervisningen på en måte som er i strid med Grl. § 2, annet ledd: "den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion". Den ev-luth. religion er den som stemmer med Den hellige Skrift, de oldkirkelige symboler (Apostolicum, Nicænum og Athanasianum), Augustana av 1530 og Luthers lille Katekisme. Skolen skal arbeide i forståelse med foreldrene og må være bundet av den bestemmelse vi finner i Grl. § 2, tredje ledd: "De Indvaanere der bekiende sig til den (lutherske tro), ere forpliktete til at opdrage deres Børn i samme". Er foreldrene forpliktet til å oppdra barna i kristen tro og moral, som de lover ved barnedåpen, så har skolen ikke rett til å oppdra i strid med den.

Hvor sterk forpliktelsen er, kan man diskutere. Men en ting kan ikke bortforklars. Når Grunnloven forplikter foreldrene til å oppdra barna i kristen tro og moral, da kan staten ikke ha rett til å nekte de foreldre som tar denne forpliktelse alvorlig, å følge denne lov (Sml. NOU 1975:30 s.149a nederst). Det er i strid både med den forpliktelse og den religionsfrihet som Grl. § 2 fastslår, å hindre foreldre som ønsker å sikre sine barn en undervisning i overensstemmelse med Grl. § 2, å nekte dem dette ved å hindre dem fra å opprette "livssynsskoler" med kristen formålsparagraf, eller å vanskeliggjøre det for dem.

Kristne friskoler og barnehaver

Dette er aktuelt for de kristelige organisasjoner som gjennom de snevre bestemmelser i friskoleloven hindres fra å opprette frie kristne skoler og barnehaver. Bestemmelsen må ligge hos dem som ønsker å opprette frie skoler ut fra religionsfriheten, ikke hos statsorganer som krever å herske over samvittigheten.

Det vil bli for vidløftig å gjennomgå de enkelte paragrafer i loven. Men litt må sies.

12

På spørsmål om loven vil gjelde for foreninger og hvilken betydning den vil få for f.eks. Norsk Luthersk Misjonssamband, som ikke gir kvinner stemmerett på generalforsamlingen og ikke har kvinner i Hovestyret, svarer han: "Hvorvidt loven gjelder for slike foreninger vil først kunne avklares når loven er trådt i kraft og et konkret spørsmål reises for Likestillingsnemnda". Spørsmålet om stemmerett "rammes av lovens generalklausul". Men det avhenger av om det hører til et trossamfunns "indre forhold". Det blir spørsmål om NLM kan oppfattes som et trossamfunn. Her bør den autoritative tolkning komme fra kirkens side, mener byråsjeff, men legger til: "Selvsagt vil den endelige avgjørelsen måtte tas av Likestillingsnemnda". Det heter videre: "Vanskelige skjønns-spørsmål om hva som hører til et trossamfunns indre forhold, hva som hører til privatlivets område og hva som er likestilling vil bli avgjort av Nemnda, og vil kunne ankes til domstolene. Den som overtrer vedtak truffet her, vil kunne straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder". Men på ny heter det at: "Rettslig sett vil slike spørsmål . . . ikke kunne avklares før etter at loven er trådt i kraft og en konkret sak reises".

Som vi ser regner Deptet med at Nevndens myndighet ikke bare gjelder kvinners stemmerett eller sete i Hovestyret, men alt som har med organisasjonens "indre forhold" å gjøre. Det er ikke generalforsamlingen som bestemmer organisasjonsformen, men Nevnden. Men først må Stortinget vedta loven, uten å spørre etter konsekvensene, så skal vi få vite hva den vil bety for det frie foreningsliv og kristenliv i vårt land.

For å utføre det omfattende arbeid som er pålagt Likestill. råd og Nevnd vil det bli bruk for flere nye stillinger. Men "Deptet har valgt en meget forsiktig start". Foreløbig regner det med "4 1/2 stilling for Likestillingsombudet . . . og en ny stilling som saksbehandler hos Forbrukerombudsmannen". Ot. Prp. nr. 1 1977/78 s.15 ab. Utgiftene anslås til "ca. 350 000 kr i driftsutg. til Likestillingsombudets sekretariat og kr 20 000 til sekretærhjelp til Klagenemnda". Men: "Dette er ment som en rent foreløbig ordning til en har vunnet erfaring". Skal den omfattende overvaking som loven krever, bli effektiv, vil det kreve likestillingsfunksjonærer over hele landet. Hvor mange millioner kr det vil koste vil Stortinget måtte ta stilling til når loven er vedtatt.

14

Lovens lange perspektiver

Det kan se ut som om de mange detaljer vi har omtalt, er av rent periferisk betydning. Men det er ikke tilfelle. Enkelte av spørsmålene er bare som fliser på vannet – de viser den retning strømmen har. Men de fleste spørsmål som er behandlet i de to proposisjonene (nr. 33 1974/75 og 1 1977/78) går på selve saken. De viser at de enkelte paragrafer har en ganske annen rekkevidde enn loven direkte sier. Det gjelder ikke minst den mulighet for inngrep som loven ikke bare åpner for, men forutsetter, overfor andsliv og kulturliv. Den norske kirke og andre trossamfunn og de kristelige organisasjoner og foreninger.

I den første prop. fra 1974/75 sies det s.22ab at den prinsippklaring som ligger i likestillingsloven § 1 gjelder holdningsendringer av betydning for skolen, offentlige radgivningsinstanser, voksenopplæringskurs, NRK osv. Videre tiltak for "barnefamiliens økonomi og forsørgelsesforholdene, offentlige tilsynsordninger med barn, ekteskapslovgivningen, økt likestilling i familien" og "Dette arbeidet er i full gang og vil bli forsterket i tiden som kommer". Nu er allerede flere av disse forslag lagt frem, skolelover, abortloven, barneloven, ekteskapsloven og lov om barns oppvekstvilkår. Det viser det intense arbeid med lange perspektiver.

Mot tros- og tankefriheten

Det er perspektivet i retning av stadig sterkere inngrep i den religiøse frihet, og i den personlige frihet overfor velferdsstatens formynderstyre som skaper engstelse. Vi er så vant til full religionsfrihet i Norge at vi har vanskelig for å forstå at vi kan miste den. Den skulle jo være verget av Grunnl. § 2. Men den er i dette lovforslaget tolket slik at den ikke engang sikrer foreldrenes rett til å oppdra sine barn etter Guds bud og kirkens tro, sml. Grl. § 2 3dje passus. Det er den kristne oppdragsfrihet som innskrenkes når staten vil bestemme over foreldrenes rett til å reise kristne skoler og undervise etter kristen tro. Det er forsamlings- og forkynnelsesfriheten som innsnevres når der innføres statsregulering av frie foreningers forpliktelse på Guds ord og når lovgivningen gjennom skolen vil innføre et nytt "kjønnsrollemonster" selv om det skjer under den tiltalende betegnelse "likestilling". For loven sikter frem mot noe ganske annet og mer

15

politisk aktive stat. Det første spørsmålet gjelder kirkens samfunnsmessige funksjon. At kirken er knyttet til en passiv stat, er neppe så politisk problemfylt som at kirken er bundet til en stat som aktivt utøver sin styringsrett på de fleste områder. Kirken kan i mange øyne lett bli kompromittert, snart ved at den støtter, snart ved at den kritiserer statens myndigheter." Uansett hva kirken gjør, blir den altså lett kompromittert. Men er ikke statens styringsrett når det gjelder det religiøse liv, begrenset av Grunnl. § 2? Det ser ikke slik ut, for utredningen fortsetter:

Staten skal styre alt religiøst liv

"Det andre spørsmålet gjelder statens holdning til religion og religiøs virksomhet. Fra et liberalt synspunkt må det hevdes at enhver må ha frihet til å tenke og tro hva han vil. Det kan oppfattes som en konsekvens av dette syn at religion må være staten uvedkommende og at staten ikke må passe på ikke å engasjere sig verken for eller imot religiøs aktivitet." Dette syn har vært bestemmende for statens forhold til kirker og kristelige organisasjoner. Men det kan ikke hevdes lenger, får vi høre: "Den politiske utvikling som her er beskrevet, gjør det vanskelig å hevde et slikt syn i dag. Staten utformer samfunnet på alle områder og engasjerer sig i utførelsen av kultur i ordets videste forstand. Dersom den religiøse aktivitet blir stilt utenfor statens virkeområde, kommer den i en særstilling i forhold til all annen virksomhet i samfunnet." 144b. Det understrekes litt senere, s.145a at "Vi vil ikke her få stilling til hva som er en riktig beskrivelse av samfunnsutviklingen". Men det er vanskelig å se at det ikke er det som blir gjort.

I kap.: "vurdering ut fra synet på kirken" s.145 heter det at folkekirkereformen "Kjenten ikke som betenkelig så lenge statsmaktene kjente sig bundet av kirkens bekjennelse både i sitt kirkestyre og også i sin lovgivning for øvrig og – ikke minst – i sitt skolestell". Det er denne avvisning av forpliktelsen på Grunnloven som preger de nye lover og vil bli avgjørende for anvendelsen av den nye lov om "likestilling" d.v.s. det nye kjønnsrollemonster.

Dette fremheves også i "Vurdering ut fra religionsfrihetsprinsippet" s.145ff. Her henvises til Grl. § 2 første passus – resten ser man bort fra. Også De forenede nasjoners erklæring om menneskerettene av 10. des. 1948 nevnes. Den er i høy grad

17

ålvorlig for vårt kulturelle og religiøse liv enn det berettigede krav om likhet for loven mellom menn og kvinner.

Bakgrunn: Stat/kirke-utredningen

Den utredning som stat/kirke-kommisjonen la frem i 1975, NOU 1975:30, har et kapittel som skisserer hovedlinjene i det forhold til kirken og det religiøse liv som man anser som det sannsynlige i fremtiden. (Kap. 7, s.143ff.) Her møter man nettopp det syn på statens forhold til det religiøse liv, i og utenfor Den norske kirke som kommer til uttrykk i Likestillingsloven og de andre lover vi har nevnt. Proposisjonen er datert 14. mars. Kommissionsutredningen 21. mai 1975.

Stat/kirke-kommisjonen går sterkt inn for opphevelse av Grunnl. § 2, s.125 og den understreker at staten skal beherske også det religiøse liv s.144b. Den mener altså at opphevelsen av § 2 ikke skal bety at kirken blir fri fra staten, bare at staten skal bli fri fra alle forpliktelser overfor kirke og kristendom. Den skisserer "Den politisk aktive stat" s.144. Men først fremheves det at den tid er forbi "da man ga staten en religiøs begrunnelse. Ovrigheten hadde sin myndighet fra Gud... I dag er det alminnelig å se det slik at ovrigheten har fått sin myndighet av folket i valg" s.143b... "De demokratiske idealer og folkesuverenitetsprinsippet innebærer at folket er sin egen autoritet. Staten har ingen annen autoritet enn folket." 143b. Etter en omtale av Schjelderup-saken i 1954 heter det at "statsmyndighetene (har) sett det som sin oppgave å sørge for rommelighet innenfor kirken" 144a.

Her begynner så avsnittet om "Den politisk aktive stat", s.144a. "Det fellesskap som velferdsstaten skaper, omfatter de fleste områder av et menneskes livsmiljø. Også på det kirkelige område er staten antakelig mer aktiv enn noensinne før –" s.144ab. "Staten ser det nå som sin oppgave... å styre samfunnsutviklingen. Samfunnet omformes ut fra politiske ideer og de store folkegrupperes interesser. Lovverket blir bevisst brukt som et politisk instrument i denne omforming." 144b. Det er denne aktivitet for å omforme samfunnet vi møter i "Likestillingsloven" eller kjønnsrolleloven.

Dette er ikke en ny fase som avløser de andre, men et nytt trekk ved siden av de andre. "Det er særlig to spørsmål som reiser sig når en vurderer det nåværende statskirkesystem i forhold til den

aktuell i forhold til den nye "likestillingslov". § 18 sier: "En hver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å endre religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro i lære, gjerning, utøvelse og etterleving." Denne paragraf fastslår vår rett til å protestere mot det inngrep i vår samvittighetsfrihet som den nye lov vil bety.

Men denne paragraf er ikke korrekt oversatt. Den sier: "gi uttrykk for sin tro i lære, gjerning, utøvelse og etterleving". I Utenriksdepartets offisielle oversettelse av 1948 (Utg. av Det norske Samband for de forenede nasjoner), står: "eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer". Den engelske utgave har: teaching. Det vilde vært naturlig her også å sitere § 26.3: "Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få". Det understreker vår rett til å protestere mot den ensretting av undervisningen som ansettelsen av "likestillingskonsulenter" fastslår, og til å reise kristne friskoler.

Henvisningen til Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene av 4. nov. 1950 art. 9.1 nevner også undervisning som en frihet som hører til menneskerettighetene.

Lovens navn har avsporet debatten

Når forslaget til lov om likestilling ikke har vakt større debatt er det fordi "likestilling" er et moteord som man selvsagt går inn for uten å se at saken egentlig gjelder kjønnsrollemonster.

Når vi i de kristelige organisasjoner må advare mot denne nye lov, er det fordi den i virkeligheten setter en strek over det "kjønnsrollemonster" vi kjenner oss forpliktet på, ikke fordi det er det tradisjonelle, men fordi det er det kristne familiemonster etter Guds ord og bud. Det er dette var Grunnlov fastslår som rettesnor for vårt statsstyre. Vi kjenner oss urolige overfor den innsnevring av vår religionsfrihet og samvittighetsfrihet som Nevnden vil få myndighet til å gjennomføre, utenom vårt fastsatte rettsapparat og uten parlamentarisk kontroll. Det er den "velferdsstat" som vil herske over samvittigheten vi må ta avstand fra, nu som da "Kirkens Grunn" i 1942 protesterte mot det "totalitære krav på å herske over samvittighetene" som hedvedt at "den verdslige makt skal ha "den høyeste ovrighet og den største rett over hver enkelt borger". (sit. etter Kirkens Grunn, gjengitt i T. Austad: "K.G.

16

18

analyse av kirkenes bekjennelse fra okkupasjonstiden 1940-45", s.31. Uth. i origin.) Blir den nye lov vedtatt, betyr det et skritt i retning av det totalitære formynderstyre som ikke kjenner sig forpliktet på den religions- og samvittighetsfrihet som Grunnloven garanterer vårt folk.

Sammendrag

① Likestillingsloven er ikke sendt ut til høring til de instanser den i særlig grad angår – Høymåtsforeninger og de landsomfattende kristelige organisasjoner – som derfor ikke har fått anledning til å gi uttrykk for sitt syn på den for den ble lagt frem i proposisjonsform.

② Tittelen: "Lov om likestilling" er misvisende. Det sier ikke klart hva den sikter på. For det er ikke "likestilling" i vanlig forstand, men et nytt syn på "likestilling" som vil bli det eneste tillatte. Det sies direkte i prop.: "Utkastets siktemål er... å endre holdningene til det tradisjonelle kjønnsrollemønster". Den gjelder altså innføring av "det nye kjønnsrollemønster" i motsetning til "nedarvede forestillinger begrunnet i andre tiders forhold", d.v.s. det familiemønster som beror på det kristne syn på hjem og familie ut fra det 4.-6. bud, slik det har vært bestemmende for norsk kulturliv fra kristendommen ble innført i vårt land, og bekreftet i Grunnl. § 2.

③ Loven er en ideologisk fullmaktslov som gir en komite på 7 medlemmer oppnevnt for 6 år av gangen uinnskrenket myndighet til å gjennomføre loven ut fra den definisjon den til enhver tid gir av begrepet "likestilling" d.v.s. "det nye kjønnsrollemønster".

④ De enkelte paragrafer kan tolkes meget forskjellig, hvordan bestemmer Nevnden. Loven gjelder på alle samfunnsområder, men skal ikke håndheves i hjemmet. Den unntar bare "indre anliggender" i trossamfunn, og "rent personlige forhold", men det er bare Nevnden som avgjør hva som er "indre anliggender" eller "rent personlige forhold".

⑤ Loven opphever foreningsfriheten som vårt folk alltid har ansett som en selvfølge. Foreningene skal ikke bare være "tvekjønnet", alle uten unntagelse, (som Nevnden i enkelte tilfeller kan bevile). De skal også adlyde Nevndens forordninger ut fra det den bestemmer å anse som likestillingskrav d.v.s. "kjønnsrollekrav".

19

samvittighet bundet av Guds ord i vitnesbyrd og forkynnelse, i oppdragelse, undervisning og livsførsel.

Og så må vi ikke glemme å be for Stortinget, kongens råd og all vår øvrighet."

Bilag I: Lover om religionsfriheten

Grunnloven § 2:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse.
Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion.
De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme.

§ 96:

Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom...

§ 99:

Ingen maa fængslig anholdes uden i lovbestemt Tilfælde, og paa den ved Loven foreskrevne Maade. For ubefoiet Arrest, eller ulovligt Ophold, staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar...

§ 102:

Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.

Vedenserklaaringen om Menneskerettighetene av 10. des. 1948, § 18: Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

§ 26,3: Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få.

Oversettelse av den offisielle tekst, utarbeidet i Utenriksdeptet. Utg. av Norsk Samb. f. de forenede Nasjoner.

Den europ. konvensi om beskyttelse av menneskerettighetene, av 4. nov. 1950, § 1: Enhver har rett til tanketfrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å endre religion eller tro, og frihet til, enten alene eller sammen m. andre, off. eller privat, å utøve sin religion eller tro gjennom gudstjeneste, undervisning, andaktsøvelser eller iakttagelse av religiøse skikker.

Sit. efter NOU 1975:30 s.146b

21

⑥ Nevnden avgjør hvordan loven skal tolkes, både nu og senere, "gjennom en gradvis endring av praksis".

⑦ Nevnden er uavhengig av både Konge og Storting.

⑧ Nevnden blir en ny styringsinstans ved siden av Regjering og Storting og vårt vanlige rettsapparat. Den har myndighet til å gripe inn på alle samfunnsområder ut fra sin egen tolkning av loven, uavhengig av vårt parlamentariske system. Den er uavsettlig i sin 6-årige funksjonstid, og ikke underlagt parlamentarisk kontroll.

⑨ Nevnden kan anmelde overtredelser på grunnlag av loven og den mening den selv legger i den.

⑩ Den kan "foreta slik granskning og besiktigelse som de finner påkrevet for å utøve sine gjøremål etter loven. Om nødvendig kan det kreves(!) hjelp av politiet." § 14 annen passus.

⑪ Nemndas vedtak skal grunnis samtidig som det treffes. Vedtaket kan ikke påklages, men kan bringes inn for domstolene etter vanlige regler for forvaltningsvedtak", § 12 siste passus. I § 17 nevnes mulighet for straff "med bøter eller fengsel inntil 3 måneder eller begge deler", og "Bot kan idømmes selskap, forening eller stiftelse på hvis vegne overtredelsen er foretatt..." første og tredje passus.

⑫ Det som bekymrer oss mest er den innskrenkning i tros-, samvittighets- og tankefrihet som denne lov medfører gjennom opphevelsen av foreningsfriheten og den diktatoriske myndighet som tillegges Nevnden. Det er et inngrep i åndsfriheten som rekker langt ut over de kristelige organisasjoners rekke, og som man bare finner i rent totalitære regimer. Og det strider både mot Grunnloven og Menneskerettighetserklæringen av 1948.

Hva skal vi gjøre?

Vi må protestere mot at lovforslaget ikke er sendt ut til høring til dem det gjelder – foreninger og kristelige organisasjoner, og kreve at det blir gitt god tid til uttalelser før loven behandles i Stortinget.

Og så må vi sørge for at kristenfolket får vite at vi står i fare for å miste vår religionsfrihet og samvittighetsfrihet og komme under et formynderstyre med uinnskrenket makt til å gripe inn mot alt og alle som ikke kan godta "det nye kjønnsrollemønster", skjult bak betegnelsen "likestilling." Vi må kreve frihet til å følge vår

20

Bilag II: Ot. prop. nr. 1/77-78

Lov om likestilling mellom kjønnene

Utkast til lov om likestilling mellom kjønnene

§ 1 (Lovens formål)

Denne lov skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling.

Offentlige myndigheter skal legge forholdene til rette for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder. Kvinner og menn skal gis like muligheter til arbeid og utdanning.

§ 2 (Lovens saklige virkeområde)

Loven gjelder forskjellsbehandling av kvinner og menn på alle områder, unntatt indre forhold i trossamfunn.

Loven skal ikke håndheves for så vidt angår familieliv og andre rent personlige forhold.

Kongen kan i særlige tilfelle fastsette at loven helt eller delvis ikke skal gjelde på bestemte områder. For slik avgjørelse treffes skal uttalelse fra Nemnda (jfr. § 9) innhentes.

§ 3 (Generalklausul)

Forskjellsbehandling av kvinner og menn er ikke tillatt.

Med forskjellsbehandling menes handlinger som stiller kvinner og menn ulikt fordi de er av forskjellig kjønn. Som forskjellsbehandling regnes videre en handling som faktisk virker slik at det ene kjønn på urimeleg måte stilles dårligere enn det annet.

Ulik behandling som i samsvar med lovens formål fremmer likestilling mellom kjønnene er ikke i strid med første ledd. Det samme gjelder kvinners særlige rettigheter ut fra den eksisterende ulike situasjon mellom kvinner og menn.

§ 4 (Likestilling ved ansettelse m.v.)

Ved ansettelse, forfremmelse, oppsigelse eller permitteringer må det ikke gjøres forskjell på kvinner og menn i strid med § 3.

Et arbeid som etter første ledd er åpent for både kvinner og menn, må ikke lyses ledig for bare det ene kjønn. Utlysningen må heller ikke gi inntrykk av at arbeidsgiveren forventer eller foretrekker det ene kjønn til stillingen.

Arbeidssøker som ikke har fått en utlyst stilling, kan kreve at arbeidsgiveren skriftlig opplyser hvilken utdanning, praksis og andre særlige kvalifikasjoner for arbeidet den ansatte av det annet kjønn har.

§ 5 (Lik lønn for arbeid av lik verdi)

Kvinner og menn ansatt hos samme arbeidsgiver skal ha lik lønn for arbeid av lik verdi.

22

Med lønn menes det alminnelige arbeidsvederlag samt alle andre tillegg eller fordeler i penger eller andre goder som ytes av arbeidsgiveren.

Med lik lønn menes at lønnen fastsettes på samme måte for kvinner og menn og uten hensyn til kjønn.

Kongen kan i forskrifter gi nærmere regler om hvem som skal regnes for å ha samme arbeidsgiver i stat og kommune. For slike regler gis skal uttalelse fra Nemnda (jfr. § 9) innhentes.

§ 6 (Lik rett til utdanning)

Kvinner og menn har samme rett til utdanning.

Kvinner og menn ansatt hos samme arbeidsgiver skal likestilles når det gjelder opplæring, videreutdanning og tilstøtelse av permisjoner m.v. i forbindelse med utdanning.

§ 7 (Læremidler)

I skole og annen undervisningsinstitusjon skal læremidler som nyttes bygge på likestilling mellom kjønnene.

§ 8 (Foreninger)

En forening skal være åpen på like vilkår for kvinner og menn, med mindre dens hovedformål er å fremme det ene kjønns særinteresser.

Kongen kan – i særlige tilfeller – unnta en forening fra hovedregelen i første ledd.

§ 9 (Håndheving av loven)

Kongen oppnevner et Likestillingsombud og en Nemnd – Klagenemnda for likestilling – som skal medvirke til gjennomføringen av denne lov. Ombudets og Nemndas virkeområde omfatter, med de begrensninger som følger av § 2 annet ledd, all privat virksomhet og offentlig forvaltnings- og forretningsvirksomhet. Ombudet oppnevnes av Kongen for 6 år om gangen.

Nemnda skal bestå av 7 medlemmer med personlige stedfortredere. To av medlemmene med stedfortredere oppnevnes etter innstilling fra henholdsvis Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsgiverforening. Kongen oppnevner ordfører og varaordfører.

Kongen kan gi nærmere regler om Ombudets og Nemndas virksomhet og organisasjon. Nemndas uttalelse skal innhentes på forhånd.

§ 10 (Ombudets og Nemndas virksomhet)

Ombudet skal, ut fra hensynet til likestilling mellom kjønnene, fore tilsyn med at denne lovs bestemmelser ikke overtres. Ombudet skal, av eget tiltak eller på grunnlag av henvendelse fra andre, søke å virke til at denne lovs bestemmelser følges. Dersom frivillig ordning ikke oppnås, kan Ombudet forelegge saken for Nemnda til behandling etter § 12.

Beslutter Ombudet ikke å bringe sak inn for Nemnda, kan den bringes inn av den som er part i saken eller som har reist saken uten å være part. Slike saker skal behandles av Nemnda med mindre den krenkede part motsetter seg det.

Nemnda kan kreve at Ombudet bringer nærmere bestemte saker inn for Nemnda.

23

§ 15 (Taushetsplikt)

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Nemnda eller Ombudet må ikke uten skjellig grunn la andre få kjensskap til det som kommer fram under utføring av tjenesten eller arbeidet om:

1. Noens personlige forhold.
  2. Tekniske innretninger, produksjonsmetoder, planer og prognoser o.l. som andre foretak vil kunne utnytte til sin egen drift tilskade for det foretak opplysningene gjelder.
- Opplysningen kan heller ikke utnyttes i vedkommendes egen virksomhet.

§ 16 (Erstatningsansvar)

Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne lovs bestemmelser er skadevolderen erstatningspliktig etter alminnelige regler.

Retten kan lempe ansvaret etter første ledd hvis det vil virke urimelig tyngende eller andre hensyn taler for det.

§ 17 (Straffansvar)

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer vedtak som er truffet i medhold av §§ 11 eller 12 eller som medvirker til dette, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder eller begge deler.

Overtreding foretatt av person i underordnet stilling straffes ikke dersom overtredelsen vesentlig skyldes underordningsforholdet til den som handlingen er utført for.

Bot kan idømmes selskap, forening eller stiftelse på hvis vegne overtredelsen er foretatt eller hvis interesser overtredelsen skulle fremme, eller som har hatt vesentlig fordel av overtredelsen. Straffelovens § 28 gjelder ikke botestraff etter dette ledd.

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av pålegg gitt med hjemmel i § 14 straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder eller begge deler. Overtredelse av § 15 første ledd straffes etter straffelovens § 121 selv om den skyldige ikke er offentlig tjenestemann. Overtredelse av § 15 annet ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler.

§ 18 (Påtale)

Overtredelse av § 16 første til tredje ledd påtales ikke av det offentlige uten Nemndas begjæring med mindre det kreves av allmenne hensyn.

Påtalemyndigheten kan i forbindelse med straffesaken kreve dom for tiltak for å sikre at den lovstridige handling opphører og for å hindre at den gjentas.

§ 19 (Lovens geografiske virkeområde)

Denne lov gjelder i riket, på Svalbard og ombord på norske fartoy og luftfartoy i områder som ikke er underlagt noen stats høyhetsrett. Loven gjelder også for virksomhet på anlegg og innretninger på den norske del av kontinentalsokkelen.

Kongen kan gjøre unntak fra første ledd og gi utfyllende bestemmelser om lovens virkeområde. For slik avgjørelse treffes skal Nemndas uttalelse innhentes.

25 * (overtredelsen?)

§ 11 (Ombudets vedtak)

Dersom Ombudet ikke oppnår frivillig ordning og det antas å medføre ulempe eller skadevirkning å avvente Nemndas vedtak, kan Ombudet treffe vedtak som nevnt i § 12.

Ombudet skal grunnig vedtaket samtidig med at det treffes. Nemnda skal underrettes om vedtaket. Vedtak kan påklages til Nemnda.

§ 12 (Nemndas avgjørelser)

Nemnda kan torby en handling som er i strid med §§ 3-8 i denne lov når den finner at inngrepet tilsies av hensyn til likestilling mellom kjønnene. Nemnda kan gi påbud om tiltak som er nødvendig for å sikre at handlingen opphører og for å hindre at den gjentas. Kan Nemnda etter annet ledd ikke treffe vedtak, skal den gi uttalelse om hvor vidt det forhold som er bragt inn er i strid med denne lov.

Nemnda kan ikke oppheve eller endre forvaltningsvedtak truffet av andre. Nemnda kan heller ikke gi pålegg om hvordan myndighet til å treffe forvaltningsvedtak må nyttes for ikke å komme i strid med denne lov. Med forvaltningsvedtak menes slik avgjørelse som omfattes av forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a. Nemnda kan ikke treffe vedtak som binder Kongen eller et departement.

Nemndas vedtak skal grunnig samtidig med at det treffes. Vedtaket kan ikke påklages, men kan bringes inn for domstolene etter vanlige regler om prøving av forvaltningsvedtak.

§ 13 (Nemndas forhold til Arbeidsretten)

Er sak etter denne lov som indirekte reiser spørsmål om en tariffavtales gyldighet, forståelse eller beståen bragt inn for Nemnda, kan hver av partene i tariffavtalen med oppsettende virkning få dette spørsmålet avgjort av Arbeidsretten. Kongen gir nærmere regler om slikt søksmål.

Nemnda kan ikke i noe tilfelle treffe avgjørelser som etter lov 5. mai 1927 om arbeidstvister og lov 18. juni 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister hører under Arbeidsretten.

§ 14 (Opplysningsplikt)

Offentlige myndigheter plikter uten hinder av taushetsplikt å gi Ombudet og Nemnda de opplysninger som er nødvendig til gjennomføringen av denne lov. Slike opplysninger kan også kreves av andre som har vitneplikt etter tvistemålsloven. Tvistemålsloven § 211 gjelder tilsvarende. Avgjørelse som nevnt i Tvistemålslovens § 207 første ledd annet punktum, § 208 annet ledd og § 209 annet ledd, jfr. 209 tredje ledd tredje punktum, treffes av herreds eller byretten.

Nemnda og Ombudet kan foreta slik granskning og besiktelse som de finner påkrevet for å utøve sine gjøremål etter loven. Om nødvendig kan det kreves hjelp av politiet.

Nemnda eller Ombudet kan kreve at opplysninger skal gis til, eller granskning kunne foretas av, andre offentlige organer som er pålagt å medvirke ved gjennomføringen av denne lov.

24

§ 20 (Ikrafttredelse m.m.)

1. Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. Fra samme tid skal lov 16. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring § 1 annet ledd (nytt) lyde:

"Annonser og den som utformer reklame skal sørge for at reklame ikke er i strid med likeverdet mellom kjønnene, og at den ikke gir inntrykk av en nedsettende vurdering av det ene kjønn eller på krenkende måte avbilder kvinne eller mann."

Bilag III: Brev fra OF til Presidenskapet for Norges Storting

Organisasjonenes Felleråd (O.F.), som representerer 11 landsomfattende kristelige organisasjoner innen Den norske kirke, har på sitt årsmøte behandlet Ot.prp. nr. 1 (1977-78), Lov om likestilling mellom kjønnene.

Vi vil be det ærede Presidenskap om å utsette Stortingets behandling av lovtkastet og sende det til høring hos et stort og representativt utvalg (alle) de berørte organisasjoner. Vi nevner her våre egne organisasjoner, og alle andre store landsomfattende organisasjoner som ikke er blitt hørt.

O.F. vil i den anledning få uttale følgende:
Vi ser den store betydning i arbeidet for å legge forholdene til rette for likeverd likestilling mellom kjønnene. Og vi vil hevde at slikt arbeid må ha sitt nedslag i samfunnets lovverk. De offentlige myndigheter har medansvar for å fremme likeverd.

De gode intensjoner om å fremme en mer lik behandling av kjønnene hjemmes i proposisjonen ved en beklagelig sammenblanding av likestilling og ideologi som er utorenlig med sant demokratisk tenkesett. Allerede overskriften er misvisende. Odelstingsproposisjonen gjelder innføring av omfattende endringer i individets frihet og rettssikkerhet – og omhandler altså langt mer enn angitt i overskriften.

Det er meget betenkkelig å innføre en fullmaktslov som griper inn på alle samfunnsområder, og overlater til en nemnd på syv medlemmer å torke detaljer og håndheve sine beslutninger uten parlamentarisk kontroll. Vi gjer også oppmerksom på § 14 der det heter at nemnden kan foreta granskning og besiktelse som den finner påkrevet.

Foreningsfriheten i vårt demokratiske samfunn er en så verdifull menneskerett at en slik lov ville innebære en utilbørlig begrensning av vår andelige frihet.

En slik rammelov som gir en liten gruppe fullmakt til å regulere områder av vårt liv som tidligere har vært frie, ville kjennes som en belastning på vårt forhold til Statens lover og undergrave respekten for lov og rett.

Forslaget peker i retning av en frihetsinnskrenkning i alt foreningsarbeid. I våre kristne organisasjoner vil det virke som åndstvang og offentlig innblanding i indre forhold. Arbeidet for å hevde likeverd mellom kjønnene er ikke tjent med overvåking av privatliv og foreningsliv.

26